

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 6, Issue 4, December 2018, p. 68-75

Received	Reviewed	Published	Doi Number
02.11.2018	15.11.2018	30.12.2018	10.18298/ijlet.3190

Creativity and Life Climate in Terms of Productivity

*Birkan KARGI*¹

ABSTRACT

A In germen Literature, as well as the writers, such as Raabe, Storm, Keller and Fontane, Hermann Sudermann (1857-1928) and the others following him have largely given the social and political changes of their era and using artistic figures, put emphasis on the function and importance of art in their Works of art. Under the light of this taught, the basis of this study depends on, beginning from the end of the 19th century and going on through the first years of the 29th Century, The depression and stress between the artists and the authoritative means, individual changes have been given through the help of artistic figures. This being the case, in the examples of H. Sudermann and G. Wohmann, humanistic side of the figures has been emphasized. The common paint of this Study is the attitude of the writers towards the authoritative elements.

Key Words: Arts, Artist, Literature, Life Climate, Personality.

Üretkenlik Bağlamında Yaşam İklimi ve Yaratıcılık

ÖZET

Alman yazınında Raabe, Storm, Keller, Fontane gibi yazarların yanı sıra Hermann Sudermann (1857 – 1928) ve daha sonraki yazarla nesir yapıtlarında, dönemin sosyal ve politik değişimlerini ve bu süremde sanatın işlevini, önemini sanatçı figürleri aracılığıyla görünür kılmaya oldukça geniş yer vermiştir. Bu düşünce ışığında bu çalışmanın temelini 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarından itibaren otoriter yapıların neden olduğu yaşamla sanatçılar arasındaki gerilimin yarattığı bireysel değişimleri kimi yapıtlarındaki sanatçı figürleri yardımıyla açıklamak oluşturmaktır. Bu amaca yönelik olarak, sanatçıların, kendileri ve çevrenleriyle ilgili bakış açılarını içeren bağlamlarda H. Sudermann ve G. Wohmann gibi kimi yazarların yapıtlarından seçili örneklerde metne dayalı yöntemle sanatçıların ürettikleri sanat yapıtlarından daha çok onların insan tarafları öne çıkartılarak irdelenmiştir. Sanatçıların otoriter yapı karşısındaki tutumları araştırmanın ortak yanını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Sanatçı, Yazın, Yaşam iklimi, Kişilik.

¹ Prof. Dr. , OMÜ/Eğitim Fakültesi/ Yabancı Diller Eğitim Bölümü, birkankargi@gmail.com.

1. Giriş

Sanatın temel türlerinden biri olan edebiyat dönemsel gelişmelerden doğrudan etkilenir ve toplumun iletişiminde ve etkileşiminde önemli rol oynar. Bu nedenle sanatçıların dünyanın sorunlarına göndermeler yapan özgün tutumu ve bunların sanata yansımaları toplumun sosyal gelişiminde öncü görevini görür. Sanat bir yaratıdır, çağrıdır. Özgürleşme çağrısıdır. . “İnsanın güzele olan tutkusunu anlamlandırdığı yazının temel malzemesi de dildir, sözcüklerdir. Zira yazın güzelliği öncelikle dilde arar. Bu güzellik salt kendisi olarak değil, duygu ve düşüncelerle bezenmiş olarak kendini var eder. İnsanın kendini onda bulması da bu yüzdendir.” (Genç, 2012). Nitekim F. Schiller’in edebiyattan genel anlamda sanattan talep ettiği şey idealleştirme ve yüceleştirmektir. Schiller’e göre sanatçı çağın törelerini, ahlakını karakterlerini yapıtlarında yüceleştirmeli ve böylece içinde yaşadığı çağın gerçeklerinden hareket ettiği halde, o gerçeği aşmalı ve çağın ideal bir örneğini vermelidir.(Aytaç,1974) Öte yandan benzer bağlamda G. Büchner de sanatın ereği ne gerçekte gizli hakikati J. W. Goethe de olduğu gibi, ne de tabiattan ve gerçekten hareket ederek hakiki hayatın sırlarını açıklamak değildir.(Cassirer.1991) Büchner de edebiyatın ereği belli bir ideali gerçekleştirmek değil de var olan gerçeği açıklamak olarak görünür.(Sayın,1966) Büchnerle başlayan bu gerçeği açıklama, illüzyonu kırma süreci sonra Ibsen, Strindberg, Schaw, Wedekind ve Sternhelm ile devam eder. Beckett’e ulaşır. Lenz’in edebiyat anlayışı ise, gerçeği öznel duygularla anlatmaktan daha çok onu belli bir açıdan bakarak görünür kılmaktır. Büchner bütün yönleriyle insanı Shakespeare ve Goethede bulur. Öte yandan Dürrenmatt ise sanat nedir sorusuna; yazarın yapacağı şey dünyanın kopyasını çıkarmak değildir, dünyaya yeni bir görünüm vermektir diye cevaplar. Benzer şekilde bilimde birlik sanatta çok çeşitlilikten yanadır. Gotfried Benn’e görede sanatta her zaman yaşama dair söylenecek söz ve söyleme şekli vardır.(Benn,1966) Nitekim edebiyatta yazın türü olarak sanatçı romanları oldukça yaygın olarak yer alır. Öte yandan Alman yazınında Raabe, Storm, Keller, Fontane gibi yazarların yanı sıra Hermann Sudermann (1857 – 1928) da nesir yapıtlarında, dönemin sosyal ve politik değişimlerini ve bu süremde sanatın işlevini, önemini sanatçı figürleri aracılığıyla görünür kılmaya oldukça geniş yer vermiştir. Avrupada aydınlanma döneminden sonra dini merkezlerin otoritesi sarsılması bilimi öncelemeye çalışan dünya anlayışının toplumsal yaşamda etkili olmasını sağlamıştır. Ancak 19.yüzyıldan 20 yüzyıla geçiş süreminde yaşanan yönetsel ve kültürel krizlerin aşılması sosyal ve kültürel alanda yeniden yapılanmaların yarattığı dayatmalar düşünce dünyasında ve dolayısıyla yazında yeni ‘Çöküş’ (Dekadenz) anlayışının yükselmesinin yolunu açmıştır

Bu düşünce ışığında bu çalışmanın temelini 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarından itibaren otoriter yapıların neden olduğu yaşamla sanatçıların kendi iç dünyaları ve dışarıları arasındaki gerilimin yarattığı bireysel değişimleri kimi yapıtlarındaki sanatçı figürleri yardımıyla açıklamak oluşturmaktır. Bu amaca yönelik olarak, sanatçıların, kendileri ve çevrenleriyle ilgili bakış açılarını içeren H. Sudermann ve G. Wohmann gibi yazarların yapıtlarından seçili örneklerinde metne dayalı (Werkimmanent) yöntem ışığında sanatçı figürlerinin önemi ve işlevleri irdelenmiştir.

Sanat kişinin anlama, sorgulama, dönemine tanıklık etme, estetik değer yaratma, kendini ifade etme, kendini gerçekleştirme süreç ve sonucunda sanatçıların tercihleriyle ortaya çıkar. Elbette sanat üretimi sadece toplumsal biçimlendirmelerle açıklanamayacak bireysel unsurları da barındırması nedeniyle değişken değerler zinciriyle ilişkilidir. Bu durum sanatçıyı içinde yaşadığı koşullara karşı olma eleştirme gereğine yöneltir. Onlar olmuş olanın yanı sıra olacak olanı olmuş hale getirmedeki sancıyı yaşarlar.

Geleneksellik, 20.yüzyıla damgasını vuran savaşları, ekonomik çöküşleri, bilimsel gelişmelerin yarattığı değişimleri anlamlandırmada işlevsiz kalınca sanat hız kazanır. Somut, düzenli, uyumlu olanın yerini soyut, karmaşık, bilinçdışı, uyumsuz olan alır. Bu bağlamda Modernizm, Avrupada 18.yüzyıl sonlarında varlığını hissettirmeye başlamış 20. yüzyılın ilk yarısında etkisi görülmüştür. “Modernizmin zirve yaptığı yıllar 1890 ila 1930 arasındaki dönemdir. Savaş ortamı ve yansımaları dönemin sanat anlayışını temellendirmiştir. Bu yüzden Yirminci Yüzyılın başlarında beliren genel sanat eğilimini anlatan Modernizme karşı eleştirinin sebepleri de anlaşılabilir.” (Genç, 2017). Dayandığı düşünce geleneksellik karşıtı, yeni bir kültür arayışı, yada geleneksel olanı günün anlayışına ve yeni değerlerin, olguların özgün ve yaratıcı yönünü ortaya çıkarma çabaları vardır. Peter Bürger, günümüz sanatının modernizm üzerinden tarif edildiğini, çağdaş estetiğin ise modernizmin devamı üzerinden kavramlaştırmanın gerekliliğini vurgular. Modern, modernizm sonrasına ulaşmada atlama taşı olarak görülür. Bu alanda en etkili faktör sanatçılardır. Sanatın ve onun şekillendiği dünya görüşünün halka yansıtılmasında geleneksel normlara uyum zorunluluğu yoktur. İşte bu nokta, yaşamın tanımlanmasında farklı bir bakış açısı olan “sanatçı-toplum” ilişkisinin oluşturduğu çelişkili davranışların yordanmasını gerekli kılmıştır.

Yazarlar gerçek dünyaya açılan bu figürlere duyarsız kalmamışlar ve onları farklı izleklerle kurgusal dünyaya taşımışlardır. Böylelikle real dünya ile kurgusal dünya arasında çağlı köprüler kurabilmişlerdir. Özellikle sanatçıların yaşamı ve yaşamdaki işlevleri romantik dönemle birlikte yazında önemli bir yer tutar. E.T.A. Hoffmann’dan bu yana sanatçılar hep toplumla çatışır ve bu nedenle anlaşılabilir oldukça zordur. Öte yandan G. Keller ‘Yeşil Henrich’ (Grüner Heinrich) adlı sanatçı romanında (Kunstlerroman) sanatçılar ile kentsoyluları barıştırmaya çalışmıştır. Nitekim Thomas Mann da kentsoylu sanatçı çatışmasına sanatçıların geleneksellik karşısındaki tutum ve davranışlarını öne çıkararak kendince yordamalar da bulunmuştur. Ona göre Sanatçı olmak isteyen protogonistlerin hem kendini kabullenmeyen çevresine hem de içinde ki kendisine ait yaratma misyonunu anlamaya dönük uğraşlar içindedir. Bu durum onları anlaşılabilir kılar.

Sanatçıları yapıtlarına taşıyan yazarların çoğunda ki sanatçı figürleri kentsoylu toplum değerleri ile çatışır, onları yadsır. Sanatçılar için önemli olan sanattır. Ben in dış dünya ve iç dünya ile çelişkileri iletişime ve etkileşime dayalı gelişim süreçlerinde başarısız olmalarına yol açar, zira onların bilinç çevreni ile bilinç dışı çağruları arasında sıkışmışlıkları, zamanla sadece kendilerinin tanımlayabilecekleri, yeni bir arayışı içeren farklı bir bakış açısının oluşmasına yol açar.

2. Hermann Sudermann (1857-1928)

Üniversite yaşamından sonra Berlin de kısa bir dönem öğretmenlik görevini üstlendi. Ardından gazetecilikle birlikte yazarlığa yöneldi. 19.yüzyılın ikinci yarısından 20 yüzyıl başlarına kadar Bismark ve Wilhelm döneminin etkisinde gelişen sosyal, politik hatta teolojik değişim H. Sudermann’ın yapıtlarına doğrudan etki yapmıştır. Sudermann’ın yapıtları erken, olgunluk ve geç dönem olmak üzere üç süremi oluşturur. Yazar anılan sosyal ve politik iklimde kentsoyluların ve aristokratların ikiyüzlülüğünü vurgulamaya çalışmıştır. Yapıtlarında ele alına sanatçı figürlerinde döneminin toplumsal anlayışı eleştirmek adına araç olarak kullanmıştır. Yazar yaşamı ‘görmek istedikleri gibi aktaran bir ‘politik realizm’den yaşamın gölgede kalmış bölümlerini ve onları olduğu gibi aktaran, ‘doğalcı’ bir anlayışa evrilmiştir.

Sudermann kahramanlarını natüralist anlayışında sık vurgulandığı gibi ölümcül kadere teslim etmez. Ancak çevre ve iç dünya çatışmasında kararı onlara bırakır. Bir anlamda yazar eleştirilerini hem topluma hem de bireyin kendisine yöneltir.

Seçili Yapıtları: Frau Sorge' (1887; Frau Sorge), Der Katzensteg'dir. (1889; İhanet Köprüsü) Die Ehre (1889 Namus), Heimat (1893, Vatan), Glück im Winkel (1895), Morituri (1896), das Leben! (1902) (Yaşam Sevinci) , Der gute Ruf (1913,Ün) Das hohe Lied (Şarkıların Şarkısı), Litausiche Geschichten (1917) (Litvanya Hikayeleri) , Das Bilderbuch Meiner Jugend (1922) (Gençliğimin Kitabı)

Yapıtlarında H. Sudermann, sanatçılarla kentsoyluları karşı karşıya getirmiş ve bu karşıtlık üzerinde oluşan gerilimi irdelediği görülür. Bir anlamda yazar sanatçıların ürettiklerinden daha çok insan taraflarını ele alır. Sanatçı figürleri Nietzsche ve T. Mann'ın sanatçı figürlerinin aksine kendilerini bulabilmek için yalnızlığa sığınmak yerine toplum içinde kalmaya, yaşam içinde olmaya çalışırlar. Kentsoylu ve sanatçı yaşamını karşı karşıya getirdiği sanatçı figürlerine daha çok yazarın ikinci dönem yapıtlarında görülür. Sanatı kendilerini sanatçı diye adlandıran insanların yaşam anlayışında arar.

Sanatçı figürleri, das Hohe Lied yapıtında August Kellermann ve Die Frau des Steffen Troholt yapıtındaki Steffen Tromholt gibi ressam, Das Hohe Lied yapıtında Kilian Czepanek gibi Müzisyen, der Verwandelte Facher de solist, Die Frau des Steffen Tromholt deki Nelly gibi dansçı ve bayan Sieverkingk deki gibi yazar olarak farklı formlarda görülür. Örnek alınan yapıtlarda ki sanatçı figürleri pasif kahramanlar olmasına rağmen toplumun değer yargılarının betimlenmesinde etkin rol oynarlar.

Sanatçıların kentsoylu insanlara karşı ard görüşlü tutumu ressam Tromholt'un sözlerine yansır.' Kent soylulardan nefret ettiğim kadar hiçbir şeyden nefret etmiyorum. Eş, aile, çoluk çocuk, terlikler. Bunların hepsi benim için dayanılmaz şeyle.(s.145) Ayrıca eleştirilerini karısı üzerinden evin ve kentsoylu yaşamın oluşturduğu güvenli atmosfere karşı da sürdürür. Çalışmak, zaman kullanımı, ekonomik güvence ve aile karşı sorumlu olma Steffen Tromhold için sıkıcı ve anlamsızdır. Evliliği Bismarck döneminin dayatmacı sosyopolitik ikliminden kurtuluş yolu olarak görür.

Bu yaklaşım sanatçıların dönemsel ahlak anlayışlarını da sorgulanır hale getirir. Genel olarak belli süremlerde, belli insan toplumlarınca benimsenmiş aralarındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümüne ahlak denir. O dönem o toplumun belirlediği iyi, kötü şey gerçekten öyledir? Benzer ahlak sorunsalının sorgulanması realist dönem içerisinde gösterilen G. Büchner'in (1813-1837) Fin-de-siecle ruhunun öncü özelliklerini taşıyan Woyzeck (1836) yapıtında ele alınır. Ahlak, erdem nedir? Sorusu bu sosyal dramda toplumun farklı kesimlerine göre farklı tanımlandığı görülür.

Stirner ahlakla ilgili olarak bireyin kendi dışında hiçbir şeye ve hiçbir kimseye karşı sorumluluk altında olmadığını savunur. Öte yandan Nietzsche, köle ahlakı olarak nitelediği geleneksel ahlak anlayışına karşı çıkar, ona göre yaşamın temeli güçlü olmak isteğidir.

Toplumdaki değişimin yarattığı farklı ahlak anlayışı karşısında sanatçıların yaklaşımını Sudermann, Tromholt'un tutumunda belirginleştirir. 'Ahlak mı? Çoktan modası geçti.' (FST.150) Alıntıdan da anlaşılacağı gibi onun için ahlak kuralları çoktan anlamını yitirmiştir, zira o sanatçıdır, güçlü olduğu için kuralları o koymalıdır.

Sanatın Sanatçıya sağladığı ayrıcalığı Sudermann Der Verwandelte Facher yapıtında ele almıştır. Burada Don Juan romantizmin kadınlar üzerindeki büyüleyici etkisi sanatçılar üzerinden verilir. Motif sanatçıların kendilerini kadınlardan üstün gören karakterlerinin betimlenmesinde önemli bir araç olarak işlenir.

Sudermada sanatçılar toplum ahlak kurallarını dikkate alma konusunda isteksiz davranırlar. Hoşgörülerini oldukça geniştir. Örneğin, Hohe Lied yapıtında Bayan yazar Sieverkingk kocasını terk etmek ister. Hayal gücünü geliştirebilmek için heyecan verici maceraya ihtiyacı vardır, bu nedenle evliliğe sırtını döner. Bunu sanatı adına yapar.

Müzişyen Czepanek kızının ve karısının yarattığı evdeki tutsaklıktan kurtulmak ister. Ailesiyle birlikte yaşadığı yeri bir kafes olarak görür. Sanatçıların kendileri için anlamsız gördükleri aile yaşamı altında imledikleri kentsoylu yaşam kurallarından ve sorumluluklarından kurtulma arzusu Sudermann'ın yapıtlarında karakteristiktir. Nitekim Die Frau des Steffen Tromholt yapıtında dansçı Nelly, kocasını terk ettikten sonra bunu niçin yaptığını söyle dile getirir: Ben bir sanatçıyım. Bana ayak uymak istemeyen gider. Alıntıda imlenen sanatçıların evliliği bir ayak bağı olarak görmeleri ve sanatın sağladığı ayrıcalık nedeniyle kendilerini toplumun ahlak anlayışı dışında hissetmeleridir.

Öte yandan yazarın sanatçı figürler hastalıklı, dünya gerçeklerinden uzak veya içine kapanık değildir. Örneğin, Steffen Tromholt yaşamını Berlin de büyük bir evde arkadaşları, dostları ve müşterileriyle sıkı birliktelikler içinde geçirir, yazar, ressam August Kellerman için, onun büyük şehir yaşamının bütün renklerinden istifade ettiğini anlatır. Çoğu evlidir. Ancak sanatçılar yaşam tarzları nedeniyle birlikte yaşadıkları aile üyelerine karşı sorumluluklarını yerine getirmedikleri için onların zarar görmelerine sebep olurlar. Bencillik sanatçıların etik olmayan davranışlarının temelini oluşturur. Hatta ressam Tromholt sanat yapıtları için ailesini kurban eder.

3. Gabriele Wohmann (1932-2015)

1951-1953 Yıllarında Felsefe ve Filoloji eğitiminden sonra kısa bir süre öğretmen olarak görev yaptı.1956 yılından itibaren serbest yazar olarak nesir ve nazım alanında özellikle roman, öykü ve şiir türünde birçok yapıtları verdi. Alanıyla ilgili çok sayıda ödülü aldı.

Gabriele Wohmann, otobiyografik benzerliklerle donattığı yapıtlarında modern yaşamda ki dar, tek taraflı düşünce sistematüğini tarafgirlik anlayışından arınarak öne çıkartıp irdelemiştir. Yapıtlarında daha çok toplumsal değerlerin erimesini vurgular. Bu olumsuz değişimi temellerini ailede ve daha sonra kişinin gelişimine egemen olan sosyal çevrede arar. Artık aile kişinin gelişim sürecinde güvenli alan olmaktan çıkmıştır. Tekinsiz dışarı, sosyal çevre, bireyin sınırlarını belirlemede egemen olmuştur. Yapıtlarındaki figürler içeride ve dışarıdaki çatışmalar nedeniyle içe yönelmişler ve olmak istedikleri durumlardan çok uzaklara savrulmuşlardır.

Yazarın çocukluk yılları Nazi döneminin totaliter anlayışın egemen olduğu bir ortamda geçtiğinden yaşantı ikliminin etkisi yıllar sonra kaleme aldığı yapıtlardaki kahramanların davranışlarına korku, kötümserlik ve tedirginlik olarak yansımıştır. Sanatçı figürlerinde yaşam paydaşları arasında ve kendi iç dünyalarında huzursuzdurlar, fiziksel ve ruhsal zayıflıkları onlarda özgüven eksikliğini yaratır. Bu nedenle yaşamlarını istedikleri gibi şekillendirmekte kararlı bir tutum gösteremezler. Birlikte yaşadıkları kişilere karşı yakınlık gösteremezler. Toplum bireylerinden kaçmak, arkadaşlık

kurmaktan imtina etmek, içine kapalı bir yaşam sürmek, onların temel özellikleridir. Sanatçıların hem içeride hem dışarıda yaşadıkları bunalımlar onların başarılı ürünler vermelerini de engeller. Bu döngü içine hem kendilerinden hem de çevrelerinden uzaklaşırlar.

Yazarın kendisinde kuvvetli bir yazma isteği vardır. (Graphomanin). Söyleşide dile getirdiği gibi yazmak bir hastalıktır. Yazmamak da bir hastalıktır. Wohmann, Schönes Gehege'de yazar figürü (Plath) yaratıcı yanının karmaşası nedeniyle üretmekte güçlük çeker. Yazmak onun için yaşamsaldır bu durum eşi bağlamında şöyle dile getirilir: Plath için yazmanın nefes alıp vermek olduğunu gösteren bir reçete olsaydı, o her şeyi yapardı.(SG.191) Ürün vermek sanatçı için bir var olma sürecidir. Bu yolda Plath'ın başarısızlığı içe yönelimin kapısını açar.

Ausflug mit der Mutter öyküsünde yazar olan kahraman kendi annesi hakkında yazmak ister aslında yazarak hayatın içinde kalmaya çalışır. Yaşam akışı içerisinde annesi hakkında endişe duymaktan daha çok yazamamanın kendisi üzerinde yarattığı güçlüklerden korkuya kapılır. Bunalıma düşer.

Paulinchen war allein zu Haus yapıtının temel figürü Christa bir yazardır. Evlidir ancak kız bir çocuğunu evlat edinir. Kadınları öne çıkaran kendi anlayışı doğrultusunda onu yetiştirmeye çalışır. Tekinsiz alan olarak gördüğü dışarıyı için onu hazırlarken aslında öznel tutumları ve kendine ait istençleride eğitim anlayışına yansıtması nedeniyle evin güvenliksiz alan oluşunu sergiler. Yazın anlayışında da bu temel düşünce hâkimdir. Dışarıyı ve içerisi arasında çelişkiye düşen Christa hem kendisini hem de birlikte yaşadıklarını açmazlara sürükler.

Früh Herbst in Badenweiler yapıtında besteci Hubert Frey Wohmannın özelliklerini yansıtır. Frey'in içinde Wohmann gizlidir. Bu durum, bir anlamda dişilin erile dönüşmesi, metamorfozdur. Hastalığının tedavisi için gittiği yerde insanlarla bir türlü iletişim kuramaz. Etrafında yaşayanların sorunları, mutlulukları onun için anlamsızdır. (FRB.111) Sosyalleşememesinin temel sorumlusu kendisidir. Ayrıca sanatçıda korku duygusu egemendir. Bu duygunun birinci kaynağı hastalık nedeniyle hayattan kopmak diğeri ise güçlü besteler yapamamaktır.

Jetzt und nie yapıtında Wohmann yazarlık sanatı olan bir kahramanı şekillendirir. Eylem zincirinin bir bölümünde kahramana verilen Don Juan rolü, sanatçılara karşı kadınların tensel isteklerini imlemesinden daha çok, özelden onun genelde sanatçıların ahlak konusundaki zayıflığını ve yaşam anlayışında ki ihaneti eleştirmek için kullanılmıştır. Ayrıca Veronika'nın kadınların yazarlık sanatını yeterince iyi yapamayacağı yargısı dönemin kadın sanatçılarına bakış açısındaki olumsuz yaklaşımı dile getirir. Don Juan motifi kadının erkek tarafından olumsuzlanmasının eleştirisine hizmet ederken, Veronikanın edebiyat üzerine söylemleri kadının kadına karşı ön yargıları, kadınların sanat dünyasında da erkeklerin gerisinde olabileceğini imler ve tartışmaya açar.

Wohmann'ın sanatçı tiplerinin benzer sorunları vardır. Bunların başında sanatlarını yapamamanın yarattığı olumsuz ruh hali hepsinde egemendir. Hepsinde ürettikleriyle anıldıklarının farkındadırlar. Üretememek onlar için bir varlık sorunudur. Yeteneklerini değerlendirememek onların içe yönelmelerine yol açar huzursuzluğa uğrarlar, mutsuz olurlar. Başta aileleri olmak üzere dünün veya içinde oldukları anın paydaşlarıyla gerilim yaşarlar. Çoğu içinde yaşadıkları çağın gerisinde kalmıştır ve toplumun beklentilerine cevap veremezler. Bu nedenle günlük yaşamdan gittikçe uzaklaşırlar.

4. Sonuç

Sudermann'ın yapıtlara belirgin olan sanat dünyasının yaşamı alımlamasıyla kentsoyluların yaşamı arasındaki kutupluluktur. Sanatçılar o dünyanın ahlak gibi sosyal normlarına uymayı kendileri için kısıtlayıcı bir yapı olarak görürler. Kendilerini sanatları nedeniyle seçkin olarak görürler ve kendilerine yeni bir sınıf yaratırlar. Yaşamın tüm imkânlarından yararlanırlar ama onun kural ve kurumlarını tanımaya ve onlara uymaya yanaşmazlar. Yazar sanatçı figürleriyle onların çıkarıcı bencil yönlerini ortaya koyar ve maskelerini indirerek gerçek yüzlerini gösterir. Bu eleştiri ile yazar, toplum paydaşlarının ister kentsoylu ister sanatçı olsunlar insani bir çerçevede eşitlikçi bir anlayışa dayalı, birbirlerine saygı duyan bir yaşam anlayışını benimsemelerini vurgular.

Wohmann'ın yapıtlarında ki sanatçı figürleri Sudermann'ın aksine hem fiziksel hem de ruhsal sorunludur. Toplum içinde yer almaya zorlanırlar. Üretmekte zorluk çektikleri için sosyal yaşamdan izole olan bir yaşam sürdürürler. Ancak Toplumsal kurumlar, kadın erkek ilişkisi gibi konularda benzer tutumlar gösterirler.

Sudermann'ın yapıtlarında sanatçılar otoriteye karşı yenilikçi ve değişimden yana davranış geliştirmek yerine birlikte yaşadıkları toplumu küçümserler kendilerini onlardan üstün görürler. İkiyüzlü bir tutum sergilerler. Öte yandan benzer otoriter iklimden beslenmiş olan Wohmann'ın sanatçı figürleri ise ürkek, kendi içine kapalı, özgüvenleri olmayan, iradesiz kişilik özellikleri gösterirler. Bir bakıma onların içindeki istemleri çoktur ama çabaları azdır. Bu durumun nedeni köklerinde yatan otoriter yapının ürettiği eğitim anlayışın dışı vurumudur. Sanatçıların yapıtlardaki yaşam karşısındaki bu edilgen duruşları bir anlamda dramatik kurguların oluşmasında önemli rol oynar. Yazarlarında yapıtlarında asıl eleştiri konusu yapmak istedikleri, toplum paydaşlarının sanatçılardan beklediği ilerici, yenilikçi açıklamaları ortaya koyup hükümran koşullara karşı eleştirel tavırlar geliştirmeleri, eşitlikçi bir düzeni savunmalarıdır.

Kaynakça

- AYTAÇ, G. (1974) Yeni Alman Edebiyatı, DTCF yayınları. Ankara.
- BENN, G (1966) Tercüme, Sanatçı Dünyayı Değiştirebilir mi? MEB yayınevi. Sayı 85.
- BRUCKHARD, M. (1980) (Hrsg) Gestalt und Gestaltend, Frauen in der deutschen Literatur, Editions N.V. Amsterdam.
- GENÇ, H. N. (2012). "Yazın Eğitimi ve Estetik Boyutu", Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi (55.Yıl Özel Sayı), Sayı: 25, 15-22.
- GENÇ, H.N. (2017). "Kimlik/Bellek Sorgulamasının Yorumuz Görüntüsü: Magnus" Frankofoni Ortak Kitap No 31, Eylül, Ekim 2017, ISSN: 1016-4537, Ankara, 299- 309.
- CASSIRER, E. (303) Rausseau, Kant, Goethe, (Çev.M.Tüzel) İş Bankası Yay. İstanbul.
- HAGEN, R. (1977) Über G. Wohmanns frühe Prosa, T.Scheuffeln (Hrsg.) Leuchterhand.
- ILKA, S ('012) Ein Porträt zum 80. Geburtstag Gabriele Wohmanns „Graphomanin“ des Menschlichen
- LASERSTEIN, K. (1931) Die Gestalt des bildenden Künstlers in der Dichtung Berlin.
- PÜTZ, H.(1963) Kunst und Künstlerexistenz bei Nietzsche und T.Mann Bonn.

-
- SAYIN.Ş. (1966) Devrimci Dram Yazarı Georg Büchner. İstanbul Matb. İstanbul.
- SCHEUFFELEN, T. (1977) Gabriele Wohmann, Materialienbuch, Leuchterhand, Darmstadt.
- SUDERMANN, H. (1969) Das Hoche Lied, Stuttgart.
- SUDERMANN, H. (1927) Die Frau des Steffen Tromholt, Stuttgart.
- SUDERMANN, H. (1919) Der Vewandelte Facher Stuttgart.
- UYANIK, G. (1995) Gabriele Wohmann'ın romanlarına Eleştirel Yaklaşım, (Tematik-Teknik bir Araştırma) Doktora Tez. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- WOHMANN, G. (1982) Jetzt und nie, Sammlun Luchterhand, Darmstadt.
- WOHMANN, G. (1976) Paulinchen war allein zu Haus, Luchterhand, Hamburg.
- WOHMANN, G. (1978) Ausflug mit der Mutter, Luchterhand, Hamburg.
- WOHMANN, G. (1985) Schönes Gehege, Luchterhand, Darmstadt.